

POLITICA IDENTITĂȚILOR ȘI IDENTITĂȚI POLITICE ÎN ROMÂNIA -UNIUNEA UCRAINENILOR DIN ROMÂNIA¹ ȘI ALEGERILE LOCALE-

Diversitatea socială și actul reprezentativității

Policy Paper, partea I

Cătălin-Gabriel Done²

Rezumat

Alegerile locale din această toamnă reprezintă o miză extrem de importantă pentru minoritatea ucraineană din România, fiind o nouă ocazie de a contribui la consolidarea poziției minorității etnice în raport cu autoritățile locale, dar și un exercițiu democratic prin care UUR contribuie la consolidarea actului de reprezentare a minorităților naționale.

Analiza succesului în alegerile locale, precum și capacitatea minorității ucrainene de a impune pe agenda publică națională și (sau) locală probleme ce țin de normele calității vieții, ale afirmării identității culturale sau coerența acțiunii politice și sociale a UUR în România nu poate fi decât o etapă în studierea identităților politice ale minorităților naționale și un prim pas în construirea unei abordări coerente din partea autorităților naționale atunci când vorbim de grupurile minorităților etnice.

Acest *policy paper* face parte dintr-o serie de analize ce își propune să alcătuiască fondul comun al politicilor identitare din România, adăugându-se încercărilor de identificare a cunoașterii perspectivelor de afirmare identitară în politica națională. Mai mult decât atât, problematica ridicată de identitățile sociale și politice ale grupurilor etnice din România poate furniza datele necesare pentru formularea intereselor strategice ale României în raport cu vecinii din regiune, totul prin optica condiționalităților impuse de procesul de integrare europeană, dar și a proceselor globaliste.

Urmărind fundamentul social-politic al minorităților din România, [ESGA](#) contribuie la analiza stării de fapt a raporturilor dintre majoritate și minoritate, evaluând impactul relațiilor interetnice asupra politicii externe a României, precum și modelul pe care România îl poate oferi statelor din Europa Centrală și de Est.

¹ [Uniunea Ucrainenilor din România](#) (UUR) este o organizație non-profit, reprezentativă etnic, parlamentară, ce beneficiază de autonomie în raport cu celelalte instituții ale statului român, recunoscută în baza Legii 246/2005. Conform Constituției României și a legii electorale, UUR este o organizație asimilată partidelor politice din România.

² **Cătălin-Gabriel Done** a obținut titlul academic de Master în Relații Internaționale și Integrare Europeană la [Departamentul de Relații Internaționale și Integrare Europeană](#) din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, fiind totodată Doctorand al Universității din Napoli. În prezent, el este membru al echipei ESGA România, unde se ocupă de relația UE cu Parteneriatul Estic (în special cu Republica Moldova). Cătălin-Gabriel se identifică cu conservatorismul moderat, dedicându-și activitatea studiilor scandinave, arctice și spațiului ex-sovietic, precum și integrării europene.

ABORDAREA SOCIAL-POLITICĂ A EXERCITIULUI DEMOCRATIC ȘI REPREZENTAREA IDENTITARĂ

Ultimii treizeci de ani au consfințit în sistemul politic românesc abordări specifice pentru protejarea minorităților naționale, precum acordarea drepturilor de reprezentare politică directă, precum și definirea, identificarea și încercarea de rezolvare a problemelor cu care minoritățile naționale se confruntă. Acest lucru are loc prin „plasarea aspectelor vizate în contextul bunului public”³, ceea ce dovedește faptul că centrul conservator al politicului național privilegiază abordarea unitară a politicilor statului-națiune, manifestările identitare suferind un transfer de forță dinspre minoritar spre majoritar. Această perspectivă nu este cu totul greșită, fiind de preferat ca *statul* să determine o agendă a politicilor publice comună cu cea a minorităților, asigurându-le acestora întreg sprijinul și întreaga protecție pentru a preîntâmpina orice tensiune socială, limitând astfel conflictele interetnice, implicit apariția mișcărilor sau a grupărilor înarmate ce militează pentru promovarea intereselor unor comunități.

De pildă, Constituția României oferă comunităților minoritare dominante⁴ mediul social necesar afirmării, dezvoltării și promovării identităților etnice⁵, reușind să evite elementele exclusiviste ale discursului identitar, drepturile minorităților, precum și pluralismul, devenind o realitate a României de după 1989.

O privire sociologică asupra societății românești postdecembriste identifică formularea unei poziții cosmopolite care promovează și exploatează politic capitalul diversității etnoculturale a statului-națiune, unitatea și solidaritatea reprezentând fundamentul statului.

Cum „*principiul națiunii presupune, prin apelul său la unitate, impunerea viziunii unui grup în dauna altora*”⁶, a fost nevoie ca autoritatea politică națională să găsească o formă specifică de organizare pentru ca România să devină patria tuturor cetățenilor săi. Astfel, gestionarea tuturor evoluțiilor sociale cauzate de logica națională a intereselor statului a implicat legitimarea diversității subculturale, a componentei democratice efective de împărțire a puterii cu grupurile etnice naționale, dar și construirea unui cadru legal și instituțional care să permită respingerea *tiraniei majorității asupra minorității*.

³ Levente Salat, „Regimul minorităților naționale din România și contextul internațional al acestuia”, în *Politici de integrare a minorităților naționale din România. Aspecte legale și instituționale într-o perspectivă comparată*, ed. Levente Salat, vol. 18, *Diversitate Etnoculturală în România* (Cluj-Napoca: Centrul de Resurse Pentru Diversitatea Etnoculturală, 2008), 9–30.

⁴ România găzduiește pe teritoriul său 19 comunități etnice dominante, reprezentate la nivelul Parlamentului printr-un număr de 18 mandate* de Deputat atribuit din oficiu.

*La nivelul grupului parlamentar al minorităților naționale din Camera Deputaților, comunitățile cehilor și slovacilor sunt reprezentate de Uniunea Democrată a Slovacilor și Cehilor din România.

⁵ Constituția României (București: Astro, 2011).

⁶ Radu-Sebastian Ungureanu, „Identități și comunități politice”, în *Relații internaționale contemporane: teme centrale în politica mondială*, ed. Biro, Daniel, Collegium (Iași: Polirom, 2013), 41–58.

Caracterul democratic al statului român a impus reorganizarea administrației locale pe principiul descentralizării și autonomiei⁷, lucru care a avut efect și asupra relației dintre stat și minoritățile etnice, scopul final al acestor abordări fiind acela de a oferi grupurilor etnice accesul la putere⁸, limitând astfel orice vătămare asupra participării la viața publică⁹.

Este foarte important ca la nivelul fiecărui stat național ce are în componența sa minorități etnice dominante să predominie temeiul afirmării identității fiecărui actor social pentru ca teama de amenințări la adresa omogenității și coeziunii grupului etnic să fie limitată. Constatăm tot mai des existența unei frici de diferențiere politică și culturală, având ca sursă comparația dintre majoritate și minoritate născută din naționalismele politice. Pentru Manuel Castells, identitatea socială a actorilor colectivi¹⁰ se întemeiază pe o pluralitate de identități specifice și (sau) culturale, cu un anumit sens, ce determină o incoerență în auto-reprezentarea socială¹¹.

Dar pentru a înțelege de ce apare această dihotomie a reprezentării identitare și cum poate influența ea afirmarea particularităților cultural-sociale, trebuie să înțelegem cum funcționează diversitatea națională și cum asigură România supraviețuirea culturală a grupurilor etnice în contextul legăturii dintre identitățile culturale și naționalizarea instituțiilor sociale și politice.

Ce este națiunea și cum asigurăm coeziunea identitară?

Națiunea poate fi definită din prisma principiului comunității politice imaginate enunțat de Benedict Anderson, fiind intrinsec limitată și suverană¹² prin atributele sale: membrii se recunosc între ei ca fiind parte a națiunii și împărtășirea aceluiași sistem valoric, instituțional și social, fără interferențe din partea altui actor statal sau național.

Mai mult decât atât, mergând pe linia trasată de Ernest Renan, conceptul de *națiune* devine unul comunitar, având ca origine acordul de voință esențial susținerii proiectului comun - formarea statului¹³.

⁷ Constituția României.

⁸ Ungureanu, „Identități și comunități politice”.

⁹ A se vedea prevederile [O.G Nr. 137/2000](#) modificată și completată ulterior prin care statul român instaurează mecanisme și norme legale de sancționare a tuturor formelor de discriminare bazată pe originea rasială. Mai mult, România a fost obligată să-și transpună în legislația națională prevederile [Directivei 2000/43/CE](#) privind punerea în practică a principiului egalității de tratament între persoane, fără distincție de rasă sau origine etnică.

¹⁰ În cazul nostru, grupurile etnice.

¹¹ Manuel Castells, „Communal Heavens: Identity and Meaning in the Network Society”, în *The Power of Identity*, a II-a, vol. II, III vol., The information age: economy, society, and culture (Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010), 5–70.

¹² Benedict R. O’G Anderson, *Comunidades imaginadas: reflexiones sobre el origen y la difusión del nacionalismo* (Ciudad de México: Fondo de Cultura Económica, 2016).

¹³ Ernest Renan, „Qu’est-ce qu’une nation ?” (Conférence en Sorbonne, 1882), http://www.iheal.univ-paris3.fr/sites/www.iheal.univ-paris3.fr/files/Renan_-_Qu_est-ce_qu_une_Nation.pdf.

Legea fundamentală a statului român consacră statutul de fondator al grupurilor etnice naționale, specificând în art. 3 al (4) că „*România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială*”¹⁴.

Națiunea civică pe care s-a întemeiat democrația românească imediat după 1989 a presupus coexistența pașnică a tuturor cetățenilor, acest lucru realizându-se prin solidaritate și prin opoziția fermă a transformării ideii de națiune într-un naționalism. Așa cum se poate remarca și în istoria eternă a proiectului pentru pace, întotdeauna este important să găsești soluțiile corecte și coerente pentru a rezolva problemele și pentru înlăturarea violenței sociale organizate¹⁵. Este interesant faptul că însăși Uniunea Europeană porenește de la acest principiu în încercarea sa de integrare continentală¹⁶, motiv pentru care putem afirma că România a intrat pe un parcurs ireversibil din punct de vedere al integrării, protecției, valorificării și promovării minorităților naționale.

Validitatea acestei idei este susținută și de prevederile art 152 din Constituție prin care se interzice revizuirea caracterului unitar și național al statului, cât și „*suprimarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora*”¹⁷. Chiar dacă Comisia de la Veneția, chemată să se exprime pe textul constituțional, a constatat o oarecare contradicție între noțiunea de stat *național* și cea de protecție a grupurilor etnice naționale prin respectarea și valorificarea componentelor etno-culturale, precum și prin acordarea de garanții privind respectarea drepturilor și libertăților fără deosebire de rasă sau etnie¹⁸. Cu toate acestea, așa cum remarca și Charles Taylor, scopul protecției minorităților etnice este acela de a garanta supraviețuirea culturală¹⁹, motiv pentru care România a întreprins o serie de măsuri care să asigure continuitatea manifestării etnice, în toate domeniile și fără nicio îngrădire. Dar acest lucru se poate realiza exclusiv într-o societate dominată de instituția democrației liberale, deși Taylor aduce o critică consistentă acesteia, în special ignorării sistemice a diferențelor²⁰. Este de înțeles acest lucru, mai ales dacă facem o analogie cu gândirea liberală a lui Blackstone sau a lui Locke prin care drepturile politice nu ar trebui

¹⁴ Constituția României.

¹⁵ Don E. Scheid, „Perpetual Peace: Abbé de Saint-Pierre”, în *Encyclopedia of Global Justice*, ed. Deen K. Chatterjee (Dordrecht: Springer Netherlands, 2011), 833–36, https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9160-5_687.

¹⁶ Thierry de Montbrial, „Diversité des nation et démocratie dans l’union européenne”, în *Penser l’Europe* (București: Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2013), 140–46.

¹⁷ Constituția României.

¹⁸ Mihaela Roxana Prisacariu, „Principiile fundamentale ale protecției minorităților naționale în România”, în *Statutul juridic al minorităților naționale* (București: C. H. Beck, 2010), 118–25.

¹⁹ Charles Taylor, *Multiculturalism and „The politics of recognition”: an essay*, ed. Amy Gutmann (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1992).

²⁰ Taylor.

extinse în cazul grupurilor ce nu fac parte din societatea civilă²¹ sau a celor „aflate sub puterea imediată a altora”²².

Dacă noțiunea de *democrație liberală* implică existența instituțiilor social-politice, iar acest tip de guvernare a devenit dominant în cea mai mare parte a lumii²³, trebuie remarcat faptul că *instituția* are nevoie de legitimitate „ca principiu moral, în sensul cel mai larg al termenului”²⁴. În acest sens, cea mai importantă instituție de protecție a minorităților naționale o constituie *limba*, fiind principalul mod prin care se poate asigura diferențierea de majoritate. Ideea lui Jürgen Habermas conform căreia un stat democratic contribuie la reproducerea unei comunități, dar nu o poate garanta, căci asta ar însemna, printre altele, dezvoltarea unui sistem dictatorial²⁵, contravine viziunii lui Taylor prin care *celorlalți* ar trebui să li se asigure forma cea mai critică de supraviețuire - auto-guvernarea și (sau) auto-izolarea²⁶.

Statul român a ales să ofere tuturor minorităților naționale dominante posibilitatea de afirmare socială și politică, constituind premisele integrării lor în așa fel încât interesele legitime ale grupurilor etnice să se reflecte pe agenda publică.

Relevant pentru identificarea aspectelor instituționale ce stau la baza coeziunii sociale dintre majoritate și minoritate, precum și pentru asimilarea grupurilor etnice în *națiunea civică* sunt următoarele:

- I. Conform art 32 al (3) din Constituție, grupurilor etnice li se garantează dreptul de a se instrui în limba maternă, statul asigurând, prin lege, toate mijloacele necesare asigurării accesului la întreaga infrastructură școlară și universitară;
- II. În conformitate cu convențiile la care România este parte, cetățenilor români aparținând minorităților naționale li se asigură dreptul la identitate, precum și legitimarea egalității în raport cu ceilalți, prin măsuri specifice;
- III. Cum fiecare cetățean are dreptul la a se exprima și de a fi ascultat, România a adoptat o serie de măsuri normative care să asigure cadrul social și economic optim pentru promovarea și sprijinirea intereselor legitime ale minorităților naționale²⁷;

²¹ Domenico Losurdo, „Instrumentul de muncă devine cetățean pasiv”, în *Contraistoria Liberalismului*, Angelus Novus (Cluj-Napoca: Tact, 2016), 241–45.

²² William Blackstone, *Commentaries on the laws of England*, ed. Wilfrid R. Prest et al., The Oxford edition of Blackstone, First edition (Oxford, United Kingdom ; New York, NY: Oxford University Press, 2016).

²³ Francis Fukuyama, „The Politics of Dignity”, în *Identity. The Demand For Dignity and The Politics of Resentment* (New York: Farrar, Straus and Giroux, 2018), 13–19.

²⁴ de Montbrial, „Diversité des nation et démocratie dans l’union européenne”.

²⁵ Jürgen Habermas, „Struggles for Recognition in the Democratic Constitutional State”, în *The Inclusion of the Other. Studies in Political Theory* (Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1998), 203–38.

²⁶ Taylor, „Multiculturalism and „The politics of recognition”: an essay”.

²⁷ Cele mai importante norme legale în acest sens se regăsesc în [Legea Nr. 33/1995 pentru ratificarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, încheiată la Strasbourg la 1 februarie 1995](#), [Legea Nr. 28/2007 pentru ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare, adoptată la Strasbourg la 5 noiembrie 1992](#), [H.G. Nr. 1194/2001 privind organizarea și funcționarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării](#), [Legea Nr. 247/2017 pentru instituirea Zilei Naționale a minorităților din România](#).

- IV. Afirmarea principiului accesului echitabil la exercitarea puterii în stat este susținută de legea privind desfășurarea alegerilor parlamentare, precum și alegerea administrației publice locale²⁸, motiv pentru care dominanta vieții politice și sociale din România este *egalitatea*, indiferent de apartenența etnică, socială, politică, religioasă;
- V. Refundamentarea incluziunii sociale a minorităților naționale are la bază acordarea unor stimulente care să crească participarea politică și civică a acestora²⁹.
- Astfel, în România coeziunea identitară este asigurată prin normele de drept intern, statutul minorităților naționale fiind asimilat din punct de vedere legislativ, dar și constituțional, fapt ce asigură coerență în acțiunile statului național prin acceptarea și înglobarea minorităților etnice în comunitatea politică națională. Deci, cum „*simțul modern al identității evoluează rapid către politica de identitate, în care indivizii cer recunoașterea publică a valorii lor*”³⁰, este esențial ca multiculturalitatea și consecințele acesteia asupra planului social național să devină motorul solidarității sociale interetnice și al dezvoltării perpetue a reprezentativității.

COMUNITATEA UCRAINENILOR DIN ROMÂNIA ȘI REPREZENTATIVITATEA SOCIAL-POLITICĂ

Comunitatea ucrainenilor din România este una dintre cele șaptesprezece comunități etnice dominante recunoscute prin lege, ce se bucură pe deplin de exercițiul drepturilor politice, sociale și culturale, precum și de protecția și promovarea identității etnice.

Istoria conviețuirii dintre populația autohtonă regăsită în regiunea carpato-pontică și slavii din răsărit începe în jurul secolului al VI-lea³¹, pentru ca mai apoi, în secolele XIII-XV, să fie atestate documentar primele așezări ale ucrainenilor din România³². Trebuie menționat faptul că din punct de vedere etnografic, comunitățile ucrainenilor din România s-au dezvoltat în Maramureș și Bucovina. datorită vecinătății cu Galiția, Transcarpatia și Pocuția, în Dobrogea, ca urmare a tragicelor evenimente din imperiul țarist ce i-au obligat pe cazacii zaporojeni să se retragă înspre sud-vest trecând Dunărea, precum și în regiunea Banatului începând cu primii ani ai secolului XX.

²⁸ A se vedea [Legea Nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente](#), precum și [Legea 115/2015 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, pentru modificarea Legii administrației publice locale nr. 215/2001, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali](#).

²⁹ A se vedea [Codul Administrativ](#).

³⁰ Fukuyama, „The Politics of Dignity”.

³¹ Consiliul Județean Suceava, „Ucrainenii din Bucovina”, 2018. A se vedea:

http://www.cjsuceava.ro/2018/parteneriate/etnii_din_suceava/20180529_ucraineni.pdf.

³² Nicolae Miroslav Petrețchi, „Ucrainenii din România” (MultiCult - Galeria muzeală virtuală a minorităților etnice din România.) A se vedea:

https://multicult.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid=188&lang=ro.

Tradițional, românii s-au adaptat traiului în comun cu alte populații, istoria fiind plină de astfel de exemple - multiculturalismul nefiind un obstacol în calea solidarității sociale și a coeziunii³³.

Administrarea relațiilor interetnice în cadrul României Mari a reprezentat o încercare pentru autoritățile vremii, deoarece România trebuie să găsească modelul de guvernare capabil să câștige loialitatea cetățenilor aparținând minorităților naționale. „Din punctul de vedere al factorilor decizionali centrali ai României, conceptul de *națiune* avea o accepțiune îngustată, în măsura în care *națiunea* era suprapusă populației majoritare”³⁴, însă treptat, societatea politică românească a fost obligată să dezvolte mecanisme de integrare, care însă au avut un profund caracter naționalist.

De pildă, apariția unei noi logici a alegerilor parlamentare, precum și încercarea de *românizare* au determinat tensiuni extreme în noile provincii, ceea ce a condus la o încordare socială - proteste din partea mișcărilor social-politice a minorităților și încercare de represiune a acestora din partea centrului.

Dacă la începutul secolului XX românii și ucrainenii din Bucovina se bucurau de reprezentare politică egală în Dieta Bucovinei și în Parlamentul de la Viena (câte 10, respectiv 5 reprezentanți)³⁵, România Mare nu mai putea oferi același privilegiu minorității etnice ucrainene. Mai mult, unirea Bucovinei cu România s-a oficializat prin susținerea exclusivă venită din partea românilor, polonezilor și a germanilor, grupul etnic ucrainean opunându-se categoric, revendicând totodată dreptul de a prelua puterea regiunii. Din acest moment relațiile româno-ucrainene urmează să intre într-un declin continuu, chiar dacă grupurile etnice ce formau populația Bucovinei erau integrate din punct de vedere politic, prin acordarea dreptului la vot universal. Această stare de tensiune avea să se extindă și la relațiile dintre români și celelalte grupuri etnice din regiune, deoarece „importanța grupurilor etnice din Bucovina a scăzut în perioada interbelică”³⁶.

Același lucru s-a întâmplat și în regiunea Banatului, unde „gestionarea relațiilor dintre diferitele grupuri etnice a funcționat în general bine pe vremea administrației imperiale”³⁷. Modelul integrativ de după Marea Unire s-a limitat la emiterea unor teze de integrare politică menite să ofere accesul spre participare civică tuturor cetățenilor, indiferent de originea etnică.

³³ Profesorul Ioan-Aurel Pop argumentează în favoarea ideii traiului în comun al românilor cu celelalte popoare și a contribuției acestora la formarea și dezvoltarea poporului român. A se vedea Ioan-Aurel Pop, *Scurtă istorie a românilor*, vol. 100, Carte pentru toți (București: Litera, 2019).

³⁴ Mihai-Adrian Panu, „Reprezentarea politică a minorității germane în Banatul interbelic”, în *Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX*, ed. Vasile Ciobanu și Sorin Radu, vol. V (Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2006), 118–27.

³⁵ Florin-Răzvan Mihai, „Dinamica electorală a candidaților minoritari din Bucovina la alegerile generale din România interbelică”, în *Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX*, ed. Vasile Ciobanu și Sorin Radu, vol. V (Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2006), 77–102.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Mihai-Adrian Panu, „Reprezentarea politică a minorității germane în Banatul interbelic”.

Practic, statul român a construit națiunea ca rezultat al interacțiunii politice dintre diferitele entități sociale³⁸ ce și-au conștientizat interesele și au început să și le propage înspre centru. Spre exemplu, diferitele partide majoritare de pe scena politică interbelică au manifestat, în diferite grade de acceptabilitate, o deschidere față de minoritățile naționale, propunând chiar liste de candidați comune³⁹.

În acest sens, putem spune că, pentru o scurtă perioadă de timp, statul român interbelic (prin partidele politice tradiționale), a reușit să confere cadrul social-normativ care să ofere siguranță și stabilitate minorităților naționale, precum și accesul la viața politică a țării. Trecând de sfera pur politică, gradul de reprezentare în viața publică a ucrainenilor a crescut semnificativ, o serie de personalități marcante pentru comunitate fiind promovate în varii domenii de interes, precum presa, educația sau administrația. Putem deduce că acest lucru a contribuit din plin la declarația oficială a reprezentanților politici ai minorității din iarna anului 1937 prin care se asigură, în fața unei alianțe politice cu PNL⁴⁰, „loialitate absolută statului, tronului și națiunii române”⁴¹.

Desigur, ascensiunea extremei drepte în viața politică din România, precum și „naționalizarea” națiunii, au determinat fracturi clare în coeziunea socială, fragmentarea blocului minorităților etnice având ca efect neîncrederea, disprețul și în ultimă instanță, vătămarea.

Chiar dacă rădăcinile naționalismului românesc se regăsesc în perioada antebelică⁴², aspectele ce țin de conservarea statului, a națiunii⁴³, precum și a armatei victorioase, necesită o supunere totală a minorităților și a epurare etnică și culturală a sferei politice. Spre deosebire de celelalte minorități naționale, grupul etnic ucrainean⁴⁴ a putut face față mai ușor măsurilor de represiune din partea Mișcării Legionare și a Guvernului Național-Legionar, intensitatea atacurilor împotriva ucrainenilor fiind mai scăzute în intensitate datorită apartenenței lor la creștin-ortodoxie, considerându-se că fondul național tradițional nu poate fi amenințat de similitudinile identitar-religioase.

Evreii, romii și maghiarii au reprezentat, în viziunea extremei drepte, principala amenințare la adresa *românismului*, motiv pentru care derapajul de la normele democratice și de coeziune socială au făcut din România parte a unei logici xenofobe, rasiste și antisemite, violența statului împotriva *elementelor străine* fiind legitimată, cu toate că minoritățile etnice constituiau 28% din populația țării⁴⁵. Deci, chiar dacă în perioada interbelică relațiile dintre

³⁸ În cazul de față, relația dintre români și grupurile minoritare.

³⁹ În acest sens s-au remarcat P.S.D și P.N.Ț, motiv pentru care stânga politică a reușit să obțină sprijinul minorităților naționale.

⁴⁰ Partidul Național Liberal.

⁴¹ Florin-Răzvan Mihai, „Dinamica electorală a candidaților minoritari din Bucovina la alegerile generale din România interbelică”.

⁴² Manifestarea antisemitismului în sfera politică și socială a marcat România de după 1918.

⁴³ Din punct de vedere etnic, România trebuia să fie patria românilor.

⁴⁴ Alături de grupurile etnice creștin-ortodoxe.

⁴⁵ Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, „Minoritățile naționale din România după 1945” (Departamentul pentru Relații Interetnice, 2018).

majoritate și minoritate au fost unele relativ de cooperare și integrare, încriminarea diferitelor grupuri etnice pentru eșecul politicilor guvernamentale, precum și demonizarea acestora va continua, atât pe durata întregii conflagrații mondiale⁴⁶, cât și după 1945⁴⁷.

Pierderea războiului, cedarea unei părți din teritoriul național către vecini, dezmembrarea cadrului democratic și pluralist, precum și instaurarea unui regim comunist de sorginte stalinistă, a deteriorat situația grupurilor etnice din România. Practic, se încerca găsirea vinovaților pentru politica falimentară a statului român, fără a conștientiza erorile de valoare din perioada 1939-1945.

Etapa de început a sovietizării țării a fost una extrem de dură, atât pentru români, cât și pentru grupurile etnice, deoarece autoritățile au început o adevărată campanie de persecuții îndreptată împotriva tuturor celor care au colaborat politic și social cu partidele democratice din interbelic, împotriva elitelor țării⁴⁸, împotriva oricărei forme de nesupunere față de noul regim. Pentru a înțelege mai bine fenomenul instalării comunismului în România, trebuie să ne aplecăm asupra modului în care comuniștii au preluat puterea. Dacă în Rusia „partidul comunist, alături de țărani și muncitori au reușit să iasă câștigători dintr-un război civil”⁴⁹, în România lucrurile au stat cu totul diferit. În perioada 1944-1948, comuniștii români s-au lovit de opoziția ordinii constituționale și a instituțiilor diplomatice, cucerirea puterii fiind mult îngreunată și necesitând intervenția emisarilor Kremlinului și chiar presiunea armatei sovietice ocupante.

Anul 1945 a reprezentat, în concepția multor istorici, începutul dictaturii comuniste din România. Ocuparea funcției de Ministru al Justiției de către Lucrețiu Pătrășcanu, un intelectual și un om politic cu viziuni reformatoare, dar totuși comunist, și adoptarea, în ianuarie, legii privind anchetarea și condamnarea celor ce se făceau vinovați de crime de război, a dat drumul abuzurilor și combaterii moștenirii democratice⁵⁰.

Din acest moment putem spune că viața comunității ucrainene s-a schimbat radical⁵¹, pentru a doua oară în mai puțin de treizeci de ani. Dacă la sfârșitul celui de-al doilea Război Mondial comunitățile etnice compacte beneficiau de omogenitate cultural-educativă exclusiv în limba maternă, reformele succesive din domeniul educației, culturii și al conviețuirii sociale au scos din sfera respectării dreptului la identitate etnică și culturală întregul spectru al minorităților naționale. Începând cu anul 1964 statul român începe să anihileze orice formă

⁴⁶ Trebuie subliniat faptul că politicile naționaliste ale Partidului Legionar, precum și ale Generalului Ion Antonescu au fost unele asimetrice - în general, minoritățile naționale au fost acuzate de colaboraționism și conspiraționism împotriva națiunii, pierderea Basarabiei, a Bucovinei de Nord, precum și a unei părți din Dobrogea fiind pusă pe seama grupurilor etnice.

⁴⁷ Partidul Comunist Român va căuta să rezolve cât mai repede *problema minorităților*.

⁴⁸ Indiferent de etnie.

⁴⁹ Коммунистический интернационал, „Коминтерн (Коммунистический интернационал)”.

A se vedea <http://www.komintern-online.ru>.

⁵⁰ Tiberiu Troncotă, „Tranziția către totalitarism”, în *România comunistă: propagandă și cenzură* (București: Tritonic, 2006), 44-79.

⁵¹ Concomitent cu cea a celorlaltor grupuri etnice.

de manifestare a multiculturalismului, văzând în acesta o amenințare la adresa integrității naționale.

Drepturile social-politice ale grupurilor etnice dominante din România postdecembristă

Începând cu anul 1990, statutul social și politic al minorităților naționale s-a schimbat radical, mai ales în contextul reinstaurării principiilor democratice și ale statului de drept⁵². Schimbarea paradigmei are ca efect consolidarea drepturilor grupurilor etnice, identitatea multiculturală fiind recunoscută și protejată.

Minoritatea ucraineană beneficiază, în raport cu legislația națională, de toate garanțiile pentru asigurarea reprezentativității politice, iar „dreptul la educație în limba maternă este și el garantat prin legea învățământului”⁵³. Mai mult decât atât, în perspectiva aderării la convențiile-cadru privind drepturile omului, dar și în contextul aderării euro-atlantice, România a adoptat o serie de prevederi legislative prin care garantează minorităților, acolo unde ponderea lor este de minimum 20% din populația totală, să-și folosească limba maternă în administrație, inclusiv în raport cu instituțiile de ordine publică ale statului⁵⁴.

Pentru completarea tabloului coeziunii sociale dintre etnicii ucraineni și statul român, trebuie remarcat faptul că autoritățile naționale alocă resurse și atenție sporită rolului pe care fiecare grup etnic îl joacă în dezvoltarea societății românești. Astfel, normele legale instituite de legea privind protecția copilului, cea a audiovizualului, precum și regulile stabilite pentru utilizarea sistemelor de telecomunicații vin în sprijinul normei constituționale din art 33 al (2) și (3).

Așa cum am arătat anterior⁵⁵, nu este suficient ca statul să enunțe o serie de principii legislative, ci să intervină pro-activ în viața comunității pentru a asigura coerența politicilor publice privind protecția grupurilor etnice, precum și a drepturilor constituționale inviolabile de care se bucură toți cetățenii români.⁵⁶

Drepturile social-politice ale ucrainenilor din România sunt asigurate de către UUR⁵⁷, organizație ce contribuie la consolidarea patrimoniului etnocultural al grupului etnic printr-o

⁵² Marius Bălan, „Considerații privind evoluția regimului minorităților naționale în România”, în *Dreptul românesc la 100 de ani de la Marea Unire. Dimensiuni și tendințe*, ed. Mircea Duțu (București: Academia Română, 2018), 261–66.

⁵³ Radu Chiriță și Anca Săndescu, „Analiza actelor normative privind drepturile minorităților naționale în România”, în *Politici de integrare a minorităților naționale din România. Aspecte legale și instituționale într-o perspectivă comparată*, ed. Levente Salat, vol. 18, Diversitate Etnoculturală în România (Cluj-Napoca: Centrul de Resurse Pentru Diversitatea Etnoculturală, 2008), 47–126.

⁵⁴ A se vedea [Legea Nr. 360/2002 privind statutul polițistului](#).

⁵⁵ A se vedea Cătălin-Gabriel Done, „Confronting Nationalisms: Romania and the Autonomy of the Romanian-Hungarians”, *Europe Now*, <https://www.europenowjournal.org/2020/08/02/confronting-nationalisms-romania-and-the-autonomy-of-the-romanian-hungarians/>.

⁵⁶ A se vedea Capitolul II din Constituția României.

⁵⁷ Deși la nivel național acționează și Uniunea Democrată a Ucrainenilor din România, formațiune ce participă la alegerile locale.

serie de acțiuni și proiecte, precum și prin editarea și difuzarea a șase ziare și reviste, precum și un volum impresionant de cărți cu tematică diversă. Pentru acest lucru, statul român contribuie financiar la susținerea conservării și promovării spiritualității ucrainene în România⁵⁸. În principal, UUR militează pentru renașterea conștiinței identitare.

Având în vedere toate cele expuse mai sus, considerăm că:

- A. România posedă o legislație modernă, adaptată normelor internaționale în materie de protecție a drepturilor și libertăților persoanelor aparținând minorităților naționale, însă trebuie să contribuie la consolidarea eficienței reprezentativității social-politice a grupurilor etnice prin măsuri care să asigure prezența minorităților în forurile decizionale locale;
- B. Este necesară revizuirea legislației privind alegerile locale astfel încât minoritățile naționale să beneficieze de protecție efectivă din partea statului;
- C. Identificarea problemelor comunităților locale și investițiile masive în dezvoltarea locală contribuie la asigurarea unui climat social stabil, astfel încât incluziunea socială să fie asigurată;
- D. Dezvoltarea unor noi principii de reprezentativitate locală, bazată pe logica pluralismului poate consolida *națiunea* civică;
- E. Eficientizarea procesului de distribuție a politicilor publice către beneficiarii finali conferă stabilitate socială, iar grupurile etnice nu mai sunt împinse către autoizolare;
- F. Consolidarea regimului-cadru al minorităților naționale trebuie să se realizeze transversal și gradual, astfel încât comunitatea etnică să beneficieze de acces universal la actul de guvernanță locală prin implicarea și consultarea comunității cu privire la modul în care statul poate contribui la îmbunătățirea vieții de zi cu zi;
- G. Este nevoie ca statul român să continue dialogul cu grupurile etnice privind implementarea măsurilor necesare bunei conviețuiri, fără a crea discrepante între tratamentul efectiv primit de către comunitățile etnice;
- H. Statul român trebuie să vegheze la respectarea principiului descentralizării în efectuarea serviciului de guvernanță locală și să se asigure că grupurile etnice nu au de suferit de pe urma rezilienței sociale.

⁵⁸ A se vedea [H.G. Nr. 138/2020 pentru aprobarea modului de repartizare și de utilizare a sumelor prevăzute la lit a\) și b\) din anexa nr. 3/13/02a la bugetul Secretariatului General al Guvernului, aprobat prin legea bugetului de stat pe anul 2020 nr. 5/2020](#).

Bibliografie:

1. Anderson, Benedict R. O'G. *Comunidades imaginadas: reflexiones sobre el origen y la difusión del nacionalismo*. Ciudad de México: Fondo de Cultura Económica, 2016.
2. Bălan, Marius. „Considerații privind evoluția regimului minorităților naționale în România”. În *Dreptul românesc la 100 de ani de la Marea Unire. Dimensiuni și tendințe*, ediție de Mircea Duțu, 261–66. București: Academia Română, 2018.
3. Blackstone, William. *Commentaries on the laws of England*. Ediție de Wilfrid R. Prest, David Lemmings, Simon Stern, Thomas P. Gallanis, și Ruth Paley. The Oxford edition of Blackstone, First edition. Oxford, United Kingdom; New York, NY: Oxford University Press, 2016.
4. Castells, Manuel. „Communal Heavens: Identity and Meaning in the Network Society”. În *The Power of Identity, A II-A., II:5–70*. The information age: economy, society, and culture. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010.
5. Chiriță, Radu, și Anca Săndescu. „Analiza actelor normative privind drepturile minorităților naționale în România”. În *Politici de integrare a minorităților naționale din România. Aspecte legale și instituționale într-o perspectivă comparată*, ediție de Levente Salat, 18:47–126. *Diversitate Etnoculturală în România*. Cluj-Napoca: Centrul de Resurse Pentru Diversitatea Etnoculturală, 2008.
6. Consiliul Județean Suceava. „Ucrainenii din Bucovina”, 2018. http://www.cjsuceava.ro/2018/parteneriate/etnii_din_suceava/20180529_ucraineni.pdf
7. *Constituția României*. București: Astro, 2011.
8. Done, Cătălin-Gabriel. „Confronting Nationalisms: Romania and the Autonomy of the Romanian-Hungarians”. *Europe Now* (blog), 2020. <https://www.europenowjournal.org/2020/08/02/confronting-nationalisms-romania-and-the-autonomy-of-the-romanian-hungarians/>.
9. Fukuyama, Francis. „The Politics of Dignity”. În *Identity. The Demand For Dignity and The Politics of Resentment*, 13–19. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2018.
10. Habermas, Jürgen. „Struggles for Recognition in the Democratic Constitutional State”. În *The Inclusion of the Other. Studies in Political Theory*, 203–38. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1998.
11. Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale. „Minoritățile naționale din România după 1945”. Departamentul pentru Relații Interetnice, 2018.
12. Losurdo, Domenico. „Instrumentul de muncă devine cetățean pasiv”. În *Contraistoria Liberalismului*, 241–45. Angelus Novus. Cluj-Napoca: Tact, 2016.
13. Mihai, Florin-Răzvan. „Dinamica electorală a candidaților minoritari din Bucovina la alegerile generale din România interbelică”. În *Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX*, ediție de Vasile Ciobanu și Sorin Radu, V:77–102. Sibiu: Editura Universității ”Lucian Blaga” din Sibiu, 2006.

14. Montbrial, Thierry de. „Diversité des nation et démocratie dans l’union europeenne”. În *Penser l’Europe*, 140–46. București: Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2013.
15. Panu, Mihai-Adrian. „Reprezentarea politică a minorității germane în Banatul interbelic”. În *Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX*, ediție de Vasile Ciobanu și Sorin Radu, V:118–27. Sibiu: Editura Universității ”Lucian Blaga” din Sibiu, 2006.
16. Petrețchi, Nicolae Mirosлав. „Ucrainenii din România”. *MultiCult - Galeria muzeală virtuală a minorităților etnice din România*, f.a. https://multicult.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid=188&lang=ro.
17. Prisacariu, Mihaela Roxana. „Principiile fundamentale ale protecției minoritățile naționale în România”. În *Statutul juridic al minorităților naționale*, 118–25. București: C. H. Beck, 2010.
18. Renan, Ernest. „Qu’est-ce qu’une nation?” *Conférence en Sorbonne*, 1882. http://www.iheal.univ-paris3.fr/sites/www.iheal.univ-paris3.fr/files/Renan_-_Qu_est-ce_qu_une_Nation.pdf.
19. Salat, Levente. „Regimul minorităților naționale din România și contextul internațional al acestuia”. În *Politici de integrare a minorităților naționale din România. Aspecte legale și instituționale într-o perspectivă comparată*, ediție de Levente Salat, 18:9–30. *Diversitate Etnoculturală în România*. Cluj-Napoca: Centrul de Resurse Pentru Diversitatea Etnoculturală, 2008.
20. Scheid, Don E. „Perpetual Peace: Abbé de Saint-Pierre”. În *Encyclopedia of Global Justice*, ediție de Deen K. Chatterjee, 833–36. Dordrecht: Springer Netherlands, 2011. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9160-5_687.
21. Taylor, Charles. *Multiculturalism and „The politics of recognition”: an essay*. Ediție de Amy Gutmann. Princeton, N.J: Princeton University Press, 1992.
22. Troncotă, Tiberiu. „Tranziția către totalitarism”. În *România comunistă: propagandă și cenzură*, 44–79. București: Tritonic, 2006.
23. Ungureanu, Radu-Sebastian. „Identități și comunități politice”. În *Relații internaționale contemporane: teme centrale în politica mondială*, ediție de Biro, Daniel, 41–58. *Collegium*. Iași: Polirom, 2013.
24. Коммунистический интернационал. „Коминтерн (Коммунистический интернационал)”. Data accesării 14 ianuarie 2019. <http://www.komintern-online.ru>.



© Copyright Asociația Experts for Security and Global Affairs (ESGA)

București, România

2020

www.esga.ro